

De inkomenssituatie van alleenstaande moeders: trends en dynamiek

Marion van den Brakel en Reinder Lok

Het is bekend dat alleenstaande moeders met hun kinderen beduidend minder te besteden hebben dan samenwonende of getrouwde moeders. Opmerkelijk is dat het inkomensverschil tussen alleenstaande moeders en moeders met een partner de laatste jaren bovendien groter is geworden. Dat komt onder meer doordat de toch al lagere arbeidsparticipatie van alleenstaande moeders ook minder sterk gegroeid is. Armoede, en ook langdurige armoede, komt onder alleenstaande moeders dan ook veel vaker voor dan onder moeders met een partner. Daar komt nog bij dat alleenstaande moeders minder vaak uit een situatie van armoede raken. Daarentegen weten zij wel eerder economisch zelfstandig te worden dan moeders met een partner. Deze laatste groep kiest vaker voor de zorg voor hun gezin, en werkt dan dus meer in deeltijd of helemaal niet.

1. Inleiding

Alleenstaande moeders zijn vaak op zichzelf aangewezen wat betreft de zorg voor hun kinderen en het verwerven van een inkomen. Relatief vaak moeten ze daarbij een beroep doen op de bijstand, de inkomensbron met het meeste risico op langdurige armoede (Otten et al., 2008). Tegelijkertijd blijft de arbeidsparticipatie van deze groep achter bij die van moeders die wel een partner hebben, vooral onder moeders met kleine kinderen (Coumans, 2008). Een en ander leidt er toe dat alleenstaande moeders en hun kinderen vaak van een laag inkomen moeten rondkomen.

Het beleid van de overheid is er op gericht de arbeidsparticipatie, en meer in het bijzonder de economische zelfstandigheid, van vrouwen te verhogen (TK, 2007/2008). Iemand wordt economisch zelfstandig genoemd als de persoonlijke inkomsten uit arbeid of eigen onderneming minimaal 70 procent van het netto minimumloon – dat is het bijstandsniveau van een alleenstaande – bedragen. Mensen die economisch zelfstandig zijn, zullen doorgaans geen beroep op de bijstand hoeven te doen en minder kans op armoede lopen.

Hoe is het nu gesteld met de inkomenspositie en de inkomensontwikkeling van alleenstaande moeders in vergelijking met samenwonende of getrouwde moeders? In dit artikel wordt die vraag beantwoord met behulp van gegevens uit het Inkomenspanelonderzoek (IPO). Alleen huishoudens met minimaal één minderjarig kind zijn meegenomen in het onderzoek.

De opbouw van dit artikel is als volgt. Allereerst komen standcijfers van en trends in de inkomenssituatie van moeders over de periode 2003–2008 aan de orde. Per jaar wordt het inkomen van alleenstaande moeders vergeleken met dat van moeders met een partner. Vervolgens is geanalyseerd hoe de inkomenssituatie van beide groepen

moeders zich in deze periode heeft ontwikkeld. Daarbij is gekeken naar de koopkrachtontwikkeling, het risico op armoede en de mate van economische zelfstandigheid.

2. Trends

De inkomenspositie van eenoudergezinnen – merendeels alleenstaande moeders – is doorgaans veel minder rooskleurig dan die van gezinnen met twee ouders (Van den Brakel en Lok, 2008). De alleenstaande moeder is immers de enige kostwinner in het gezin. Daarnaast speelt de geringere arbeidsdeelname van alleenstaande moeders een rol. Uit onderzoek van Coumans (2008) blijkt dat deze samenhangt met de oververtegenwoordiging van laagopgeleiden en niet-westerse allochtonen onder de alleenstaande moeders. Deze groepen hebben namelijk een relatief lage arbeidsdeelname. Het aandeel uitkeringsontvangers onder de alleenstaande moeders is daarom relatief hoog. Vaak gaat het hier om bijstandsmoeders (zie tabel 1).

In deze paragraaf wordt nader ingegaan op verschillen in de financiële situatie tussen alleenstaande moeders en moeders met een partner. Hoe heeft het gemiddelde inkomen van beide groepen zich sinds 2003 ontwikkeld? Welke moeders zijn het vaakst economisch zelfstandig? En hoeveel groter is de armoede onder alleenstaande moeders in vergelijking met moeders met een partner?

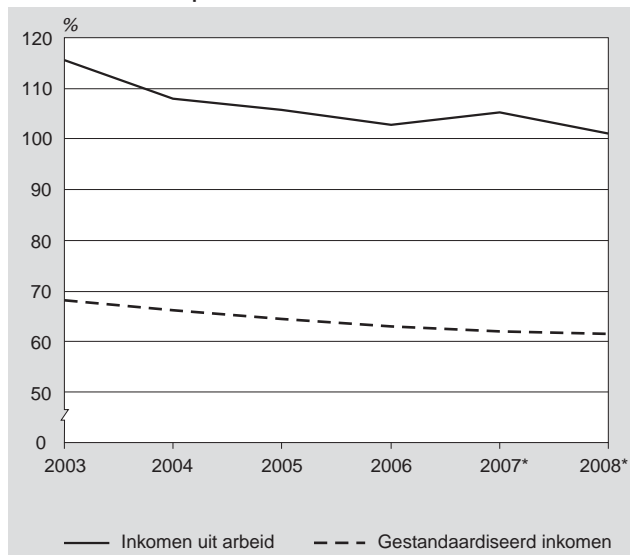
2.1 Inkomenskloof tussen alleenstaande moeders en moeders met partner groter geworden

Alleenstaande moeders hebben met hun gezin beduidend minder te besteden dan moeders met een partner. Bovendien zijn de gemiddelde gestandaardiseerde (gezins)inkomens (zie Begrippenlijst) van beide groepen moeders in vijf jaar tijd meer uiteen gaan lopen. In 2003 bedroeg het gestandaardiseerde inkomen van een alleenstaande moeder 68 procent van dat van moeders met een partner. In 2008 was dit nog maar 62 procent. Dat komt voor een deel, doordat de arbeidsdeelname van alleenstaande moeders in deze jaren veel minder sterk gegroeid is dan die van moeders met een partner. Daarnaast is onder de werkende alleenstaande moeders ook het aandeel voltijdwerkers harder afgenomen dan onder de werkende moeders met partner (Coumans, 2008). Dit bij een vrijwel gelijkblijvende arbeidsparticipatie en arbeidsduur van de mannelijke partners (Beckers et al., 2009).

Door de relatief sterke afname van het aantal voltijdwerkers onder de werkende alleenstaande moeders is ook hun gemiddelde inkomen uit arbeid zeer dicht bij dat van de moeders met een partner komen te liggen. In 2003 bedroeg het zelf verdiende inkomen van de alleenstaande moeders nog 116 procent van dat van de moeders met

een partner, in 2008 was dat geslonken naar 101 procent. Het gemiddeld hogere inkomen uit arbeid bij alleenstaande moeders is te verklaren doordat de alleenstaande werkende moeders een gemiddeld hogere wekelijkse arbeidsduur hebben (Beckers et al., 2009).

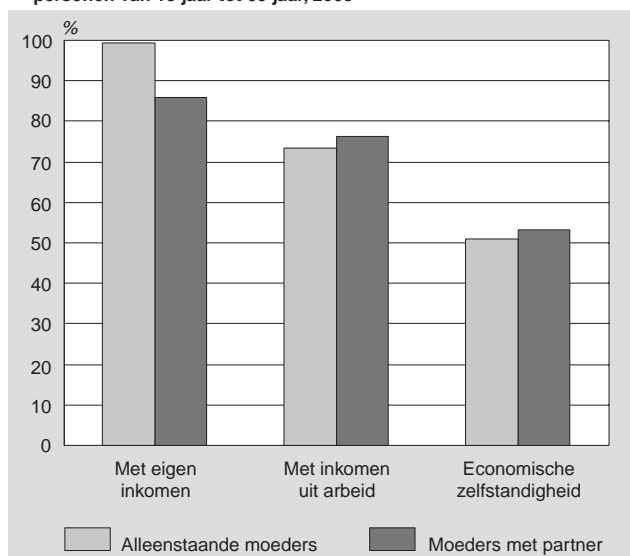
1. Inkomen van alleenstaande moeders als percentage van dat van moeders met partner

2.2 Nauwelijks verschil in economische zelfstandigheid

Vrijwel alle alleenstaande moeders hebben een eigen (persoonlijk) inkomen, terwijl dit bij moeders met een partner voor ongeveer 83 procent het geval is. Alleenstaande moeders zonder werk hebben immers altijd recht op een uitkering uit sociale voorzieningen, zoals een bijstandsuitkering. Omdat een uitkering niet bijdraagt aan de economische zelfstandigheid, is het verschil tussen alleenstaande moeders en moeders met een partner wat dat betreft veel kleiner. Het aandeel economisch zelfstandigen onder de alleenstaande moeders is iets lager dan onder de moeders

2. Inkomenspositie van alleenstaande moeders en moeders met partner, personen van 15 jaar tot 65 jaar, 2008*

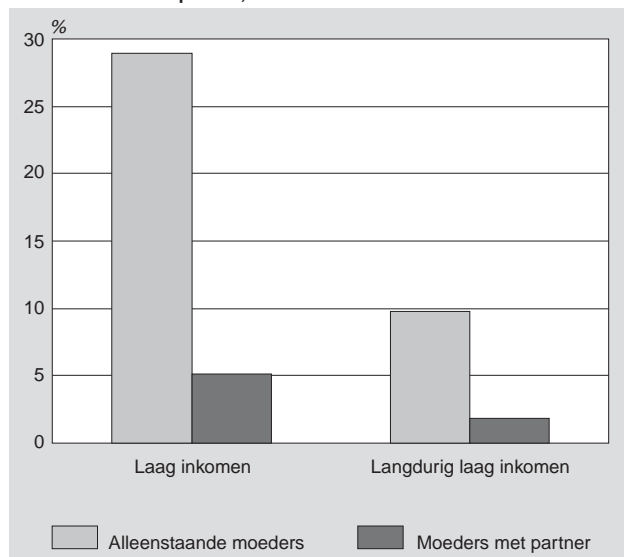

met een partner. Weliswaar werken alleenstaande moeders minder vaak dan moeders met een partner, wanneer ze werken maken ze echter wel meer uren.

2.3 Alleenstaande moeders lopen veel meer risico op armoede

Een laag inkomen komt onder alleenstaande moeders bijna zes keer zo dikwijls voor als onder moeders met een partner. Ook kampen alleenstaande moeders ongeveer vijf zo vaak met langdurige armoede. In dit artikel wordt van langdurige armoede gesproken wanneer iemand minstens vier opeenvolgende jaren van een inkomen onder de lage-inkomensgrens (zie Begrippenlijst) moet rondkomen. Deze cijfers illustreren eens te meer de kwetsbare positie die alleenstaande moeders in de samenleving innemen. Door het ontbreken van een partner en de veelvuldige afhankelijkheid van een (bijstands)uitkering (zie tabel 1) is hun inkomen vaak ontoereikend om goed rond te kunnen komen.

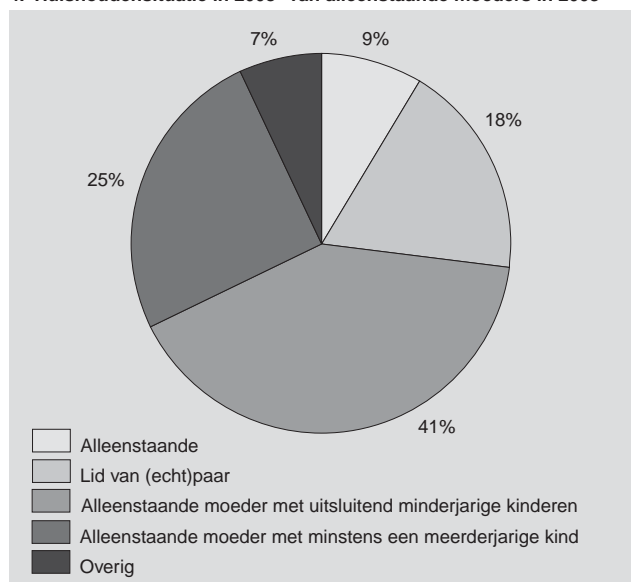
3. Risico op (langdurige) armoede bij alleenstaande moeders en moeders met partner, 2008*

3. Dynamiek

In de vorige paragraaf stond de inkomenssituatie van alleenstaande moeders centraal. Deze paragraaf staat in het teken van inkomensontwikkelingen in de periode 2003–2008. Door de perspectieven van alleenstaande moeders op het vlak van koopkracht, economische zelfstandigheid en armoede nader te onderzoeken, wordt inzicht verkregen in de dynamiek van de inkomenssituatie van deze moeders ten opzichte van die van moeders met een partner. In de vergelijking tussen 2003 en 2008 vormen de moeders die in 2003 tot het panel van het IPO behoorden (zie Technische toelichting) het vertrekpunt. Het merendeel van de alleenstaande moeders in 2003 is vijf jaar later nog steeds alleenstaande moeder. Bijna een op de vijf leeft na vijf jaar samen met een partner, terwijl bij bijna een op de tien alleenstaande moeders de kinderen

4. Huishoudensituatie in 2008* van alleenstaande moeders in 2003

inmiddels uit huis zijn waardoor ze alleen een huishouding voeren.

3.1 Blijvend alleenstaande moeders winnen het minst aan koopkracht

Tussen 2003 en 2008 zijn vrouwen met kinderen er 17,3 procent in koopkracht op vooruit gegaan. Dat is gemiddeld 3,5 procent per jaar. De alleenstaande moeders van 2003 hadden in de vijf jaar daarna een bovengemiddelde koopkrachtstijging van 3,8 procent per jaar. Deze hogere groei komt vooral voor rekening van degenen die een partner hebben gevonden of van wie de kinderen het huis uit zijn gegaan. Zij profiteren dan van het inkomen van hun nieuwe partner of het wegvallen van de kosten van de kinderen. Hun gemiddelde jaarlijkse koopkrachtmutatie is 7,6 procent. Bij degenen die in 2008 nog steeds alleenstaande moeder waren, was de koopkrachtontwikkeling met 3 procent per jaar beduidend lager.

Staat 1
Koopkrachtontwikkeling van moeders, 2003–2008*

	Totaal	Per jaar
	%	
Totaal	17,3	3,5
Alleenstaande moeders in 2003	19,2	3,8
alleenstaande moeder in 2008	15,0	3,0
ander type huishouden in 2008	37,9	7,6
Moeders met partner in 2003	17,1	3,4
alleenstaande moeder in 2008	-17,9	-3,6
ander type huishouden in 2008	18,1	3,6

Moeders met een partner gingen er gemiddeld 3,4 procent per jaar in koopkracht op vooruit. Deze moeders verdienen zelf weliswaar minder dan alleenstaande moeders (tabel 2), maar door het inkomen van hun partner komen zij

gezamenlijk fors beter uit. Het kwijtraken van de partner betekent voor deze vrouwen dan ook dat zij een groot deel van hun welvaart verliezen. De moeders met partner die tussen 2003 en 2008 alleen kwamen te staan, gingen er gemiddeld 3,6 procent per jaar op achteruit.

Koopkrachtontwikkeling

Het gestandaardiseerde besteedbaar huishoudensinkomen toegekend aan de persoon wordt ook wel koopkracht genoemd. De koopkrachtontwikkeling of -mutatie is de procentuele verandering van de koopkracht tussen twee jaren. Hierbij is het besteedbaar inkomen gecorrigeerd voor inflatie. De koopkrachtmutatie is hier de mediane koopkrachtmutatie. Dit is de middelste van de naar grootte gerangschikte verandering in koopkracht van personen. Dit betekent dat precies de helft van de populatie een lagere of een even grote verandering in koopkracht ondervindt (Bos, 2007).

Veranderingen in de huishoudensituatie van alleenstaande moeders hebben dus veel invloed op de inkomenssituatie in 2008. Om een zo zuiver mogelijk beeld te krijgen van de dynamiek in de inkomenssituatie van moeders worden dergelijke veranderingen in de vervolganalyses buiten beschouwing gelaten door alleen uit te gaan van moeders van wie de huishoudensituatie in 2008 overeenkomt met die in 2003. Daarnaast hangen verschillen tussen alleenstaande moeders en moeders met een partner ook samen met de leeftijd van de moeder, de leeftijd van het jongste kind en de herkomst van de moeder (zie tabellen 2 en 3). In de analyse naar de inkomensdynamiek (zie kader) is dan ook gecorrigeerd voor deze verschillen.

Multipale classificatieanalyse

De perspectieven van moeders wat betreft economische zelfstandigheid en armoede zijn geanalyseerd met multipale classificatieanalyse (mca). Mca kan opgevat worden als een speciale vorm van regressieanalyse waarin de categoriale onafhankelijke variabelen getransformeerd zijn tot variabelen met twee categorieën (dummy's). De regressiecoëfficiënten zijn zodanig lineair getransformeerd dat ze het verschil tussen het (gecorrigeerde) groepsgemiddelde en het algemene gemiddelde weergeven (Lolle, 2007). De mca-analyse geeft zowel de ongecorrigeerde als de voor controlekenmerken gecorrigeerde groepsgemiddelden. Zo'n groepsgemiddelde is dan bijvoorbeeld het percentage economisch zelfstandigen in 2008 onder de alleenstaande moeders die niet economisch zelfstandig waren in 2003. Zulke percentages worden telkens zowel ongecorrigeerd als gecorrigeerd voor de controlekenmerken leeftijd van het jongste kind, herkomst en leeftijd van de moeder gepresenteerd¹⁾.

3.2 Alleenstaande moeders worden vaker economisch zelfstandig

Alleenstaande moeders die in 2003 niet economisch zelfstandig waren, zijn dit vijf jaar later vaker wel dan moeders met een partner die niet economisch zelfstandig waren (26 procent versus 21 procent). Alleenstaande moeders die niet economisch zelfstandig zijn, moeten doorgaans een beroep doen op de bijstand. Onder deze bijstandsmoeders is de animo om de bijstandsuitkering in te ruilen voor betaald werk echter groot (Coumans, 2008).

Moeders met een partner werken daarentegen relatief vaak in deeltijd of hebben geen betaalde baan, zonder daardoor van een uitkering afhankelijk te zijn. Anders dan de alleenstaande moeders zijn zij ook niet geneigd deze situatie te veranderen (Portegijs en Keuzenkamp, 2008). Bij moeders met een partner blijkt verder de leeftijd van het jongste kind weinig uit te maken voor de arbeidsdeelname, terwijl dat wel het geval is bij alleenstaande moeders. Deze participeren meer op de arbeidsmarkt naarmate het jongste kind ouder is (Beckers et al., 2009).

Staat 2
Aandeel economisch zelfstandigen in 2008* naar economische zelfstandigheid in 2003 onder moeders met in beide jaren dezelfde huishoudensituatie

	Ongecorrigeerd	Gecorrigeerd ¹⁾
	%	
Alleenstaande moeders	50	54
niet economisch zelfstandig in 2003	25	26
economisch zelfstandig in 2003	89	87
Moeders met partner	50	49
niet economisch zelfstandig in 2003	21	21
economisch zelfstandig in 2003	86	86

¹⁾ Gecorrigeerd voor leeftijd moeder, leeftijd jongste kind in 2008 en herkomst.

3.3 Alleenstaande moeders blijven vaker arm

Het frequenter economisch zelfstandig worden van alleenstaande moeders biedt geen garantie om eveneens eerder boven de lage-inkomensgrens uit te komen: alleenstaande moeders blijven vaker in een situatie van armoede dan moeders met een partner: 40 procent tegenover 32 procent. Het verschil is vooral groot onder moeders van wie het jongste kind jonger is dan zes jaar. Alleenstaande moeders moeten op eigen houtje uit de armoede zien te komen, terwijl zij er daarnaast ook alleen voor staan wat betreft de zorg voor hun gezin. Bovendien zijn voor alleenstaande moeders de niet vergoede kosten voor kinderopvang ²⁾ relatief hoog, wat een drempel kan zijn om (meer) te gaan werken. Dat speelt in sterkere mate bij jongere kinderen voor wie immers de meeste uren per week aan opvang nodig zijn. Moeders met een partner kunnen de zorg voor het gezin delen en zijn daardoor flexibeler in het aangaan van (meer) betaald werk. Bovendien kunnen beide partners hun steentje bijdragen om uit een situatie van armoede te komen.

Staat 3
Aandeel met een laag inkomen in 2008* naar inkomenspositie in 2003 onder moeders met in beide jaren dezelfde huishoudensituatie

	Ongecorrigeerd	Gecorrigeerd ¹⁾
	%	
Alleenstaande moeders	25	15
laag inkomen in 2003	43	40
geen laag inkomen in 2003	12	11
Moeders met partner	5	5
laag inkomen in 2003	34	32
geen laag inkomen in 2003	2	3

¹⁾ Gecorrigeerd voor leeftijd moeder, leeftijd jongste kind in 2008 en herkomst.

Voor zowel alleenstaande moeders als moeders met een partner is het even moeilijk om uit een situatie van langdurige armoede te geraken. Voor ruim een derde van de moeders die in 2003 langdurig onder de lage-inkomensgrens leefden, is dat vijf jaar later nog steeds het geval. Wel is voor alleenstaande moeders het risico om in een situatie van langdurige armoede terecht te komen groter dan voor moeders met een partner: 8 procent tegenover 1 procent.

Staat 4
Aandeel met langdurig een laag inkomen in 2008* naar inkomenspositie in 2003 onder moeders met in beide jaren dezelfde huishoudensituatie

	Ongecorrigeerd	Gecorrigeerd ¹⁾
	%	
Alleenstaande moeders	13	11
langdurig laag inkomen in 2003	35	34
geen langdurig laag inkomen in 2003	8	8
Moeders met partner	1	1
langdurig laag inkomen in 2003	41	39
geen langdurig laag inkomen in 2003	1	1

¹⁾ Gecorrigeerd voor leeftijd moeder, leeftijd jongste kind in 2008 en herkomst.

4. Conclusie en discussie

Het gezinsinkomen van een alleenstaande moeder is, doordat zij de enige kostwinner in het gezin is, gemiddeld lager dan dat van een moeder met een partner. Dit inkomensverschil is vergeleken met moeders met een partner vanaf 2003 groter geworden. Dat komt onder andere doordat de toch al lagere arbeidsparticipatie van alleenstaande moeders in de periode 2003–2008 minder sterk gegroeid is dan die van moeders met een partner. Armoede, en ook langdurige armoede, komt onder alleenstaande moeders dan ook veel vaker voor.

Alleenstaande moeders uit 2003 die ook vijf jaar later nog alleenstaande moeder waren, ondervonden een lagere koopkrachtstijging dan gemiddeld onder alle moeders. Ook slaagden zij er minder vaak in zich aan een situatie van armoede te ontworstelen dan moeders met een partner. Toch werden zij relatief vaker economisch zelfstandig. Zij waren dan ook vaak gemotiveerd om een bijstandssituatie te verruilen voor een baan. Moeders met een partner

hebben die motivatie niet als zij niet economisch zelfstandig zijn. Zij verkiezen bewust de zorg voor hun gezin boven (het uitbreiden van) betaald werk.

Toch is het verschil tussen het aandeel alleenstaande moeders en moeders met een partner dat tussen 2003 en 2008 economische zelfstandigheid bereikte niet zo groot (5 procentpunt). Dit komt doordat de traditionele rolpatronen geleidelijk veranderen. Vrouwen zowel met als zonder partner melden zich steeds vaker op de arbeidsmarkt. Gesteund door het gunstige economische tij, kwamen vooral in 2006 en 2007 meer vrouwen aan het werk. Ook gaan steeds minder vrouwen korter werken na de geboorte van hun eerste kind (Leufkens, 2009). De geleidelijk wijzigende rolpatronen zijn ook terug te zien in de ontwikkeling van het inkomen uit arbeid. In de periode 2003–2008 zijn de gemiddelde arbeidsinkomens van moeders zonder en met een partner dichter bij elkaar gekomen. In 2008 is het inkomen uit arbeid voor alleenstaande moeders nog maar nauwelijks hoger dan van moeders met een partner.

Technische toelichting

Inkomenspanelonderzoek

De resultaten zijn gebaseerd op gegevens uit het Inkomenspanelonderzoek (IPO). Het IPO is een panel-(steekproef) onderzoek dat een beeld geeft van de samenstelling en verdeling van het inkomen van personen en huishoudens in Nederland. De inkomensgegevens zijn voornamelijk afkomstig van de belasting- en toeslagenadministratie van de Belastingdienst. Deze zijn aangevuld met gegevens over individuele huursubsidie, studiefinanciering en tegemoetkoming in de schoolkosten. Kinderbijslag wordt toegerekend op basis van de samenstelling van het huishouden.

Inkomenseenheid

Als inkomenseenheden worden de persoon en het huishouden onderscheiden. Een particulier huishouden bestaat uit één of meer personen die alleen of samen in een woonruimte gehuisvest zijn en zelf in hun dagelijkse levensbehoeften voorzien.

Steekproef en populatie

Ten behoeve van het IPO is een aselechte steekproef van personen getrokken. De informatie over het inkomen is verzameld voor iedereen die deel uitmaakt van het huishouden van deze steekproefpersonen. De totale steekproef omvat rond 260 duizend personen in ruim 90 duizend huishoudens. De gegevens hebben betrekking op de bevolking die op 31 december van het jaar in Nederland woonachtig is. Hieruit zijn alle huishoudens met minderjarige kinderen geselecteerd. In deze publicatie zijn personen in tehuizen of inrichtingen buiten beschouwing gelaten.

Nauwkeurigheid en betrouwbaarheid

Het Inkomenspanelonderzoek is een steekproefonderzoek. Zoals bij alle steekproefonderzoeken zijn de uitkomsten een schatting van de werkelijke, maar onbekende waarden. De afwijkingen worden voor een deel veroorzaakt, doordat informatie over enkele bestanddelen van het inkomen ontbreekt. Het gaat hier onder meer om gegevens over (ontvangen en betaalde) kinderalimentatie en over inkomensoverdrachten tussen ouders en hun uitwonende (studerende) kinderen. Het inkomen van de betreffende groep huishoudens wordt daardoor onder- of overschat. Afwijkingen ten opzichte van de werkelijke waarde zijn ook het gevolg van steekproeffouten. Deze ontstaan, doordat de steekproef door toevallige fluctuaties niet geheel representatief is voor de populatie. De mogelijke afwijking van het waargenomen inkomen ten opzichte van de werkelijke waarde is groter naarmate de spreiding in het inkomen groter is en het aantal waarnemingen kleiner is. In deze publicatie zijn voor groepen die uit minder dan 10 duizend personen bestaan, geen gegevens opgenomen.

Begrippenlijst

Bijstandsmoeder

Een alleenstaande moeder met als voornaamste inkomensbron een bijstandsuitkering.

Economische zelfstandigheid

Iemand is economisch zelfstandig wanneer zijn of haar inkomsten uit arbeid of eigen onderneming meer dan 70 procent van het netto minimumloon bedragen. Dit is het bijstandsniveau van een alleenstaande. Uitkeringen, huurtoeslag, kinderbijslag, ontvangen partneralimentatie en inkomsten uit vermogen dragen niet bij tot economische zelfstandigheid. De meting van economische zelfstandigheid wordt beperkt tot personen van 15 tot 65 jaar.

Gestandaardiseerd inkomen

Het besteedbaar inkomen is opgebouwd uit loon, winst en inkomen uit vermogen vermeerderd met ontvangen uitkeringen en andere toelagen, en verminderd met de betaalde premies en belastingen. Het besteedbaar huishoudensinkomen is gelijk aan de som van het besteedbaar inkomen van alle leden van het huishouden. Om de inkomens van verschillende type huishoudens onderling vergelijkbaar te maken, wordt het besteedbaar huishoudensinkomen met behulp van equivalentiefactoren (CBS, 2004) gecorrigeerd voor verschillen in grootte en samenstelling van het huishouden. In de equivalentiefactor komen de schaalvoordelen tot uitdrukking die het gevolg zijn van het voeren van een gemeenschappelijke huishouding. Het aldus gestandaardiseerde huishoudensinkomen wordt vervolgens toegekend aan iedere persoon van het huishouden en wordt kortweg aangeduid met gestandaardiseerd inkomen.

Inkomen uit arbeid

Inkomen uit arbeid bestaan uit loon, salaris, tantième, spaarloon en uit de beloning van arbeid die niet in dienstbetrekking is verricht. Ook beloningen in natura (de waarde van het privé gebruik van de auto van de werkgever) zijn hiertoe gerekend. Inkomen uit arbeid omvat ook loon dat vanuit het buitenland is ontvangen. Het bedrag is inclusief de werknemers- en werkgeversbijdrage in de premies voor de sociale verzekeringen.

Lage-inkomensgrens

De lage-inkomensgrens is afgeleid van het bedrag dat een alleenstaande bijstandsgerechtigde in 1979 ontving. Voor de jaren erna is deze norm gecorrigeerd voor inflatie. In prijzen van het jaar 2003 bedroeg de lage-inkomensgrens voor een alleenstaande 10 161 euro. In 2008 was de grens 11 017 euro. Het gestandaardiseerde huishoudensinkomen (exclusief huurtoeslag) wordt vergeleken met de lage-inkomensgrens om te bepalen of een huishouden een risico op armoede heeft. Een huishouden leeft *langdurig* in armoede wanneer het inkomen (minstens) vier achtereenvolgende jaren onder de lage-inkomensgrens valt.

Persoonlijk inkomen

Het persoonlijke inkomen omvat loon, winst, uitkeringen inkomensverzekeringen en uitkeringen sociale voorzieningen. Inkomenscomponenten die niet aan een afzonderlijke persoon toegeschreven kunnen worden, blijven buiten beschouwing. Het gaat hierbij om inkomsten uit vermogen, huursubsidie, rijksbijdrage eigen woning, tegemoetkoming studiekosten en kinderbijslag.

Voornaamste inkomensbron

Bij een indeling van huishoudens (en de personen die hiertoe behoren) naar hun voornaamste bron van inkomsten zijn de volgende twee categorieën onderscheiden:

- inkomen uit arbeid, uit eigen onderneming of uit vermogen
- pensioen, uitkeringen (bijstandsuitkering, werkloosheids- of arbeidsongeschiktheidsuitkering), overige sociale voorzieningen, studiefinanciering of alimentatie van de ex-partner.

Literatuur

Beckers, I., B. Hermans en W. Portegijs (2009). Betaalde arbeid. In: A. Merens en B. Hermans, red., *Emancipatiemonitor 2008* (p.77–114). Den Haag: Sociaal en Cultureel Plan Bureau/Centraal Bureau voor de Statistiek.

Bos, W. (2007). *Metten van koopkrachtontwikkeling*. www.cbs.nl.

Brakel, M. van den en R. Lok (2008). Koopkracht fors gestegen, ongelijkheid licht gestegen. In: *De Nederlandse Samenleving 2008*. Den Haag/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.

CBS (2004). *Equivalentiefactoren 1995–2000*. Voorburg/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Coumans, M. (2008). Alleenstaande moeders op de arbeidsmarkt. *Socialeconomische trends*, 4/2008: 33–38.

Leufkens, K. (2009, 31 augustus). Steeds minder vrouwen gaan korter werken na geboorte eerste kind. *CBS-webmagazine*.

Lolle, H. (2007, september). *Multiple Classification Analysis (MCA)*. An, unfortunately, nearly forgotten method for doing linear regression with categorical variables. ECPR Conference Paper, Pisa.

Otten, F., W. Bos, C. Vrooman, S. Hoff, red. (2008). *Armoedebericht 2008*. Heerlen/Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek/Sociaal en Cultureel Plan Bureau.

Portegijs, W. en S. Keuzenkamp, red. (2008). *Nederland deeltijdland. Vrouwen en deeltijdwerk*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

TK (2007/2008). Meer kansen voor vrouwen. *Emancipatiebeleid 2008–2011*. Tweede Kamer, vergaderjaar 2007/2008, 30420, nr. 50.

Noten in de tekst

- 1) Reguliere, kleinste kwadratenregressie wijst uit dat er eerste-orde interactie-effecten bestaan tussen economische zelfstandigheid dan wel (langdurige) armoede in 2003 en de controlekenmerken (leeftijd moeder, leeftijd van het jongste kind, herkomst). Strikt genomen moeten de percentages daarom gepresenteerd worden voor de afzonderlijke categorieën van elk van de controlekenmerken. Omwille van de overzichtelijkheid is hier echter van afgeweken: de strekking van de conclusies verandert namelijk niet.
- 2) De kinderopvangtoeslag bestaat in de meeste gevallen uit twee delen: een overheidsbijdrage en een werkgeversbijdrage. Zowel de werkgeversbijdrage als de overheidsbijdrage worden door de overheid uitgekeerd. De overheidsbijdrage is inkomensafhankelijk. De werkgeversbijdrage wordt uitgekeerd als extra toeslag en is niet afhankelijk van de hoogte van het inkomen, maar van de kosten voor de kinderopvang. Een werkende moeder en haar eveneens werkende partner ontvangen beide een zesde deel van de gemaakte kosten. Voor een werkende alleenstaande moeder vult de overheid de vergoeding aan tot een derde deel van de gemaakte kosten. Desondanks zullen de voor eigen rekening komende kosten van kinderopvang voor een alleenstaande moeder in verhouding doorgaans hoger zijn dan voor gezinnen met twee werkende ouders.

Tabel 1
Alleenstaande moeders en moeders met partner naar achtergrondkenmerken

	Alleenstaande moeders		Moeders met partner		Alleenstaande moeders		Moeders met partner	
	2003	2008	2003	2008	2003	2008	2003	2008
	<i>x 1 000</i>				<i>%</i>			
Totaal	247	262	1 558	1 536	100	100	100	100
<i>Leeftijd moeder</i>								
25 jaar en jonger	10	10	28	26	4	4	2	2
25–34 jaar	61	54	440	363	25	21	28	24
35–44 jaar	118	124	796	774	48	47	51	50
45–54 jaar	54	70	283	359	22	27	18	23
55 jaar en ouder	3	4	11	15	1	1	1	1
<i>Leeftijd jongste kind</i>								
0– 5 jaar	82	79	745	689	33	30	48	45
6–11 jaar	83	93	443	443	34	36	28	29
12–17 jaar	81	89	369	404	33	34	24	26
<i>Herkomst ¹⁾</i>								
Autochtoon	156	.	1 271	.	63	.	82	.
Westers allochtoon	26	.	136	.	10	.	9	.
Niet-westers allochtoon	65	.	152	.	26	.	10	.
<i>Voornaamste inkomensbron</i>								
Arbeid of eigen onderneming	131	171	1 478	1 482	53	65	95	96
Uitkering of pensioen	115	91	80	55	47	35	5	4
w.o. bijstandsuitkering	81	56	29	20	33	21	2	1

¹⁾ De gegevens naar herkomst over 2008 zijn nog niet beschikbaar in het IPO.

Tabel 2
Gemiddeld inkomen van alleenstaande moeders en moeders met partner naar achtergrondkenmerken

	Gestandaardiseerd inkomen				Persoonlijk inkomen			
	alleenstaande moeders		moeders met partner		alleenstaande moeders		moeders met partner	
	2003	2008	2003	2008	2003	2008	2003	2008
	<i>1 000 euro</i>							
Totaal	13	15	19	25	20	23	13	18
<i>Leeftijd moeder</i>								
25 jaar en jonger	.	.	13	16	.	.	9	10
25–34 jaar	11	13	17	21	17	19	13	18
35–44 jaar	13	15	19	25	21	23	13	19
45–54 jaar	16	17	22	28	24	27	14	19
55 jaar en ouder
<i>Leeftijd jongste kind</i>								
0– 5 jaar	11	13	18	23	18	21	14	20
6–11 jaar	12	15	19	24	19	22	13	17
12–17 jaar	16	17	21	27	24	26	13	18
<i>Herkomst ¹⁾</i>								
Autochtoon	13	.	20	.	20	.	14	.
Westers allochtoon	14	.	19	.	25	.	14	.
Niet-westers allochtoon	12	.	14	.	18	.	10	.

¹⁾ De gegevens naar herkomst over 2008 zijn nog niet beschikbaar in het IPO.

Tabel 3
Aandeel economisch zelfstandigen en aandeel met een laag inkomen onder alleenstaande moeders en moeders met partner naar achtergrondkenmerken

	Economische zelfstandigheid ¹⁾				Laag inkomen			
	alleenstaande moeders		moeders met partner		alleenstaande moeders		moeders met partner	
	2003	2008	2003	2008	2003	2008	2003	2008
	%							
Totaal	43	51	45	53	40	29	7	5
<i>Leeftijd moeder</i>								
25 jaar en jonger	.	17	25	32	69	43	23	13
25-34 jaar	32	40	45	55	57	42	10	7
35-44 jaar	46	55	45	53	40	30	6	5
45-54 jaar	55	58	46	54	20	17	6	4
55 jaar en ouder	37	40	18	35	.	.	17	10
<i>Leeftijd jongste kind</i>								
0- 5 jaar	31	43	46	57	59	41	9	6
6-11 jaar	45	51	42	49	42	31	7	5
12-17 jaar	53	58	45	52	21	17	5	4
<i>Herkomst ²⁾</i>								
Autochtoon	48	.	47	.	37	.	5	.
Westers allochtoon	45	.	46	.	38	.	8	.
Niet-westers allochtoon	30	.	27	.	49	.	28	.

1) Betreft alleen moeders van 15 tot 65 jaar.

2) De gegevens naar herkomst over 2008 zijn nog niet beschikbaar in het IPO.